

СХІД NOW

№ 11
вересень
2023

БЕЗОПЛАТНО

РЕДАКЦІЙНЕ

ОБ'ЄДНАНІ З НЕБОМ

Слідом за Ніцше всі знають, що якщо довго вдивляєшся в безодню, безодня починає вдивлятися в тебе. Значить, справедливо і навпаки – якщо довго роздивлятися неба, воно нас помітить і обдарує своєю чистою, доброю, нескінченною енергією? Хотілося б, щоб це працювало саме так. Невипадково ж, мабуть, люди зазвичай моляться, дивлячись вгору – сподіватися ще й на цю впевнену у собі блакить якось спокійніше.

Хоча навіть це стає все важчим – тримати високо голову, не схилити очі долу, не падати ниць під гнітом страждань, які нам так несправедливо випали. Велика спокуса стати взагалі непомітним, щоб ні з ким не зустрічатися поглядом і не бачити ще й чужий біль. Але ж тоді ми не побачимо і того, як комусь вдалося впоратися зі своїм тягарем, і не зможемо використати цей досвід для себе. А раптом саме він допоможе нам скинути зі своїх плечей бодай кілька цеглин? Шлях залишиться важким, але йти стане вже трохи легше.

І як навіть знов доведеться падати – то краще все ж горілиць, щоб все ж мати перед очима височінь. От герої фільму «Не дивіться вгору» від неї відмовилися, і що з того вийшло? Суцільний апокаліпсис. А нам таке не треба, нам треба багато-багато сил, щоб жити, і бажано б – жити щасливо усюєю країною.

То дивіться вгору, дорогі наші читачі, примножуйте свою енергію. І думайте про те, що навіть якщо ваші близькі люди далеко, нас всіх об'єднує небосхил. А також – газета «СХІД now», створена переселенцями зі Сходу для переселенців зі Сходу завдяки підтримці платників податків Німеччини. Чекаємо від вас зворотного зв'язку на редакційну пошту eastnowred@gmail.com або через сайт shidnow.com.ua.

Разом ми зможемо більше!

Фото: Лариса ПІННЕР

ЦІКАВЕ

НАВКОЛО КРАСИ

Фотохудожник із Краматорська Дмитро Балховітін 15 років професійно знімав мальовничу Донеччину, а на другий день повномасштабного вторгнення пішов служити до 161-го батальйону донецької бригади ТРО. Тепер воїн на псевдо «Нікон» видає книги «Донеччина: навколо краси» з понад 300-ма авторськими світлинами – аби нагадати, яким красивим рідний край був до того, як його почали знищувати окупанти. Прибуток від продажу він спрямує на потреби ЗСУ.

ВЗВОДНИЙ ДЛЯ ЗЕМЛЯКІВ

Дмитро раніше в армії не служив, але має офіцерське звання: свого часу у Донецькому політехнічному закінчив військову кафедру. Тож, коли 25 лютого 2022 року він пішов до військкомату, йому запропонували очолити стрілецький взвод з 30-ти людей, здебільшого старшого віку, без військового досвіду та фаху.

– Молодших та з досвідом відправляли до інших бойових частин ЗСУ – ДШВ, механізованих

бригад. Мабуть, тоді думали, що тероборонівців навряд чи доведеться залучати до прямих воєнних дій. Але склалося інакше: принаймні наша бригада брала участь саме у боях. Більшу частину часу ми провели у Донецькій області біля Святогірська, Лиман звільняли. Були й на Харківщині, й у Луганській області – на Сватівському напрямку. Тепер знову на Донеччині. У нас були втрати, людей комісували через поранення чи за станом здоров'я, але більшість воюють

досі. Наразі у взводі Дмитра є бійці з Рівного та Одеси, Дніпра та Харкова. А тоді майже усі були місцеві – зі Слов'янська, Краматорська, Лимана.

– І ви знаєте, то були абсолютно різні люди: від слюсаря до чиновників обласного рівня. Директори, головні інженери, власники чималенького бізнесу, викладачі... Для мене неочікуваним стало, що всі вони зібралися до однієї бригади....

Закінчення на стор. 8

НОВИННЕ

USAID НАДАЄ ГРАНТИ ПІДПРИЄМЦЯМ-ВИРОБНИКАМ

Грантова програма від USAID «Конкурентоспроможна економіка України», яка спрямована на допомогу українським підприємствам у розвитку кадрового потенціалу задля підвищення економічної стабільності та сприяння інноваціям.

Проект передбачає надання близько 20-ти грантів обсягом від 35 000 до 150 000 доларів.

Програма зацікавить:

- ♦ малі та середні підприємства;
- ♦ бізнес-асоціації;
- ♦ неурядові організації;
- ♦ бізнес-спільноти та інші організації з розвитку підприємництва.

Реалізація програми сприятиме розвитку підприємництва, пов'язаного насамперед з виробництвом та логістикою.

Подавати заявку треба через онлайн-платформу за посиланням chemonics.submittable.com/submit до 1 грудня 2023 року.

РАДА ЄВРОПИ ОГЛОСИЛА КОНКУРС ДЛЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

У межах програми «Дні європейської спадщини» Рада Європи пропонує дітям та молоді долучитися до конкурсу European Heritage Makers, який заохочує досліджувати та зберігати свою національну спадщину.

Конкурс стартував 1 вересня і триватиме до травня 2024 року. Завдання конкурсу:

- ♦ Збирати досвід і історії про те, як діти та молодь розуміють європейський вимір своєї місцевої спадщини – як матеріальної (пам'ятники та будівлі, особливості природного ландшафту), так і нематеріальної (танці, пісні чи місцеві культурні традиції, які практикує громада учасника конкурсу).

- ♦ Виявляти та висвітлювати творчість молоді, яка цікавиться спадщиною.
- ♦ Вибудувати тісні контакти майбутніх дослідників з їхніми однолітками з інших частин Європи.

Перший крок до участі у конкурсі – організація заходу «Якою є ваша європейська спадщина?» групою молодих людей у вікових категоріях 6-11 та 11-17 років.

Другий крок: презентація результатів роботи у форматі відео або іншого візуального зображення з описом. Авторами мають бути саме діти.

Третій крок: заповнення заявки групи.

Організація заходів та заповнення аплікаційних заявок мають відбутися у проміжок 1 вересня 2023 року – 28 лютого 2024 року. Заявки можуть бути заповнені українською та/або англійською і французькою мовами.

До 15 березня 2024 року відбуватиметься оцінювання робіт на національному рівні та вибір двох національних переможців (по одному у кожній з вікових категорій).

У квітні 2024 року роботи оцінять європейські експерти, а у травні після оголошення результатів планується візит до Страсбурга переможців у віковій групі 11-17 років.

Більше інформації за посиланням surl.li/kwxjg. CN

ІСТОРИЧНЕ

Саме це німецьке місто найчастіше згадують як символ безжальності війни, яка знищує зрештою і винних, і невинних. «Флоренція на Ельбі», як поетично називали столицю Саксонії, славилася своєю барочною архітектурою та багатством. Тут жила культурна інтелігенція, не було військових об'єктів, не було надійних укриттів та потужної ППО – ніхто з німців не припускав, що Дрезден, розташований за 100 кілометрів від східного кордону, раптом буде цілеспрямовано зруйнований. Навпаки, жителі Дрездена вважали, що з кожним новим днем війни наближається мир...

ЖИТТЯ ПІСЛЯ РУЇНИ

Досвід Дрездена

Собор Фрауенкірхе

Статуя «Алегорія добра» на фоні зруйнованого центру Дрездена. Вид з ратуші

13-15 лютого 1945 року 1300 літаків союзників скинули на місто запальні бомби загальною масою 4 000 тонн. Це були години пекла на землі, коли полум'я засмоктувало повітря з такою силою, що виникав ураганний вітер, і хто не загинув під руїнами, той згорав живцем чи задихався в укриттях від отруйних випарів.

Наймовірніше, головною причиною удару стала «moral bombing» – стратегія придушення морального духу противника. А вже після Дрездена німецькі міста вже не чинили опору просуванню союзних військ. Нацисти одразу назвали це агресією «англо-американських повітряних гангстерів», згодом радянці – злочином «західної воєнщини», а кількість жертв у Дрездені невпинно «зростала» аж до кількох сот тисяч. Поки 2010 року комісія із 13-ти німецьких істориків, яка працювала на замовлення уряду Дрездена, дійшла висновку, що загинуло до 25 тисяч людей. Ця цифра збігається зі звітом дрезденської поліції одразу після атак.

Руйнувань різного ступеню зазнали 80% міських споруд та 50% житлових будинків. Без даху над головою залишилося близько 300 тисяч людей. Але критична інфраструктура – дороги, водогін, каналізація – здебільшого вціліла. Вже у травні 1945 року у Дрездені увімкнули електрику, газ і запустили трамваї, а у грудні 1946 відновився рух транспорту через Ельбу.

МІСТО ДЛЯ ПРОМИСЛОВОСТІ

Як і більшість зруйнованих міст Європи повоєнний Дрезден мав вирішувати три нагальних питання – що робити з купою будівельного сміття, відбудовою житла та реставрацією історичних пам'яток.

Концептуально мешканці воліли відновлення Дрездена таким, яким він був раніше. Але з встановленням контролю СРСР їхня думка перестала бути важливою. Тим більше, що соціалісти не мали проблем із власністю на землі чи будівлі – усе незабаром стало державним.

«Хатини Ніссена»

Перше, що вони зробили – переселили людей до тимчасових споруд, які називали «хатини Ніссена» (бо їх розробив інженер Ніссен ще за Першої світової війни) – незручних металевих ангарів, в яких було однаково нестерпно перебувати у спеку чи холод. І почали будувати фабрики, щоб містянам було де працювати.

Одночасно сформований у липні 1945 року Комітет з реконструкції Дрездена оголосив конкурс проектів відновлення міста. Архітектори-традиціоністи змагалися з модерністами насамперед за долю історичного центру. Переміг компромісний «Великий план відбудови Дрездена» міського інженера Конерта, який передбачав певну модернізацію міського простору, але головне – збереження барокових пропорцій історичного центру та відновлення квартальної забудови із чотириповерхових будівель зі скатними дахами.

Втім, Конерт раптово помер ще до фіналу конкурсу, і багато будівель, які він пропонував відновити, все ж таки були зруйновані.

Нові квартали зводилися вже за імпортованою з Москви концепцією містобудування, затвердженою 1950 року. Під гаслом «Міста будуються промисловою діяльністю» місто зонували на адміністративний центр із площами та будівлями у стилі «сталінський ампір», проспекти для демонстрацій та робочі мікрорайони поруч з фабриками.

Її цілком поділяв обер-бургмістр Дрездена з 1946 року Вайдауер, який не приховував свого бажання позбавити місто його вікової буржуазності.

Йому приписують резонансну заяву: «Соціалістичному Дрездену не потрібні ні церкви, ні фасади в стилі бароко!». Якби не консолідований опір дрезденської інтелігенції і «традиціоналістів», то місто повністю втратило б історичне обличчя вже в перше повоєнне десятиліття.

НЕЗЛАМНЕ БАРОККО

Розчищення історичного центру з порятунком уцілілих артефактів зі зруйнованих палаців і храмів від початку було повністю громадською ініціативою. Як і в інших містах Німеччини, за браком чоловіків цим займалися переважно жінки, а також реставратори, архітектори, скульптори, які з'їхалися з усієї Саксонії. Вони вручну збирали цеглу і ретельно сортували її, відкладаючи частину для реставраційних робіт. З решти будівельного сміття утворився пагорб, який досі височіє над Дрезденом.

Музей-галерею Цвінгера буквально збирали по шматочках одразу після того, як згарище покинули сапери. Виручило те, що з попередньої реставрації 1936 року збереглися всі плани. Роботи доручалися лише фаховим скульпторам, різьбярям по каменю та мулярам. Реставратори намагалися точно відтворити не лише архітектуру, а й палацові сади. Більшу частину галереї було відновлено до 1964 року, проте реставрація окремих об'єктів музейного комплексу продовжується й нині.

Окремим пам'яткам поталанило, як от Дрезденському театру, який знову прийняв публіку вже 1948 року, щоправда, позбувшись позолоти, багатих барельєфів та кришталевих люстр. А деяким, навпаки – як от собору Фрауенкірхе, купол якого після бомбардування певний час тримався, але врешті-решт рухнув. Ці руїни влада НДР свідомо за-

лишила недоторканими – з ідеологічних міркувань. Як і руїни міської синагоги, до речі.

На щастя дрезденців, до псування багатьох історичних об'єктів руки у влади просто не доходили, оскільки треба було насамперед будувати житло. Тож їх принаймні не чіпали. Наприклад, розчищена від уламків площа перед міською ратушею залишалася вільною від забудови упродовж десятиліть.

Ентузіастам вдалося відстояти і королівську резиденцію в центрі Дрездена. Її руїни були законсервовані. Відновлення розкішного палацу почалося лише після падіння комуністичного режиму й обійшлося в понад 300 мільйонів євро.

200 мільйонів євро вартувала реставрація Фрауенкірхе, яка також розпочалася після

всій НДР організували житлово-будівельні кооперативи (AWG), що отримали від уряду ділянки під забудову.

З приходом хрущовської відлиги в Дрездені припинили будувати у стилі сталінського ампіру та переключилися на масове зведення будинків за технологію панельно-каркасного будівництва. Його пик припав на 1970-ті, саме тоді у Дрездені постав найбільший «спальний район» з панельних будинків Горбіц (Gorbitz).

Для багатьох корінних жителів Дрездена архітектура панельної забудови була образливою. Але, по-перше, вона вирішувала проблему дефіциту житла, а по-друге, як показав новітній досвід, панельки виявилися вдячним матеріалом для реновації. З появою балконів та впровадженням

Дрезден соціалістичний, 1972 р.

об'єднання Німеччини, закінчилася аж 2005 року, а відбувалася за рахунок добровільних пожертв. Сучасний собор виглядає так само, як і до бомбардування, але зі строкатими вставками обгорілого каміння, збереженого з його руїн.

ЖИТЛО У СПАДОК

До кінця 1946 року у Дрездені відремонтували майже 50 тисяч квартир, що зазнали незначних пошкоджень. Та потрібно було побудувати з нуля ще 220 тисяч.

Гроші на будівництво обер-бургмістр Вейдауер знайшов, оголосивши конфіскацію земель та майна членів націонал-соціалістичної партії. Також на початку 1950-х по-

нових фасадних рішень райони, побудовані в 70-х, сьогодні вже нікого не лякають.

Сучасна реконструкція не просто допомогла позбутися соціалістичної спадщини, але і посприяла вирішенню проблеми розділення нації. І хоча архітектурну спадщину часів НДР було піддано суттєвому корегуванню, у Дрездені (на відміну від Берліна) внесли до реєстру пам'яток Саксонії й реконструювали Палац культури, «подарований» у 60-х роках радянським урядом. Постраждали лише знищені мозаїчні панно, виконані у плакатному стилі. Проект цієї реконструкції 2019 року навіть отримав премію Німецького музею архітектури. **CN**

Олег ЖОВТАНЕЦЬКИЙ

За різними підрахунками, за кордоном наразі перебуває від 5,6 до 6,7 млн громадян України. Переважно це жінки та діти, але дозвіл на виїзд отримують все більше чоловіків. Про це йдеться у дослідженні українського Центру економічної стратегії. Наразі 63% загальної кількості біженців планують повернутися до України, проте пізніше тому частка таких людей була більшою. І це попри те, що загалом більшість українських мігрантів задоволена нинішнім життям за кордоном, однак життя в Україні їм подобалося більше. І навіть попри те, що допомога українцям дещо скорочується з часом, принаймні у Європі. То чим зараз переймаються ті, хто залишив країну через війну? Яке ставлення до себе відчують?

УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ В ЄВРОПІ: проблема чи ресурс?

Катерина Льченко будувала Кневеличкий бізнес з друку фотобуків і була щаслива тим, що спроможна гідно забезпечувати родину. Війна відібрала все, чого жінка досягла за останні 10 років. Тікаючи з Маріуполя, вона з родиною опинилася в Німеччині в абсолютному розбіраному стані.

– У мене не було мети. Я не розуміла, що я маю робити і як взагалі далі жити. Але я знайомилася з новими людьми, вивчала німецьку мову, ділилася в соцмережах своїми знаннями у підприємницькій справі.

Абсолютно неочікувано Катерина склала іспит з німецької на B2, а тоді зареєструвалася як підприємець, отримала податковий номер у Німеччині, ще й стала викладачкою в британському університеті.

СВІЙ-ЧУЖИЙ

Авжеж, далеко не всім українським біженцям вже вдалося досягти успіхів. Проте очевидно, що українці переважно демонструють просто дивовижну здатність адаптуватися в нових умовах, опановувати мови, працювати і ставати незалежними від соціальної допомоги країн, які надали їм прихисток.

Але певна хвиля незадоволення серед населення деяких країн Європи все одно починає зростати.

Наприклад, кілька місяців тому екстремістські партії та організації Чехії розповсюдили заяви, що уряд допомагає українським біженцям за рахунок чеських громадян. Праворадикали у Польщі йдуть ще далі, роздмухуючи ворожнечу через поширення відео побутових конфліктів між українцями та поляками. Знакова історія сталася у Вроцлаві, де невідомі від імені біженців з України розписали під'їзд житлового будинку антипольськими написами. Сумнівні фото були викладені лише на одному польському сайті з промовистою назвою «Садистський», але їх з радістю розтиражували російські ЗМІ.

– Останнім часом у розмовах з місцевими я відчуюю напруження. Воно зникає, коли кажу їм, що вже не сиджу на соціаль-

ній допомозі, а працюю і заробляю, – розповідає Олена, яка наразі живе в Ірландії. А все тому, що хоча Ірландія дуже активно допомагала і продовжує допомагати українцям, наприкінці минулого року стався конфлікт між одним із біженців та місцевим мешканцем. Він закінчився бійкою, через що країною протекла хвиля протестів проти українців загалом...

Не виключено, що роздмухування антиукраїнських настроїв на пряму фінансується з рф з очевидною метою – вбити клин між Україною та іншими країнами ЄС, аби послабити підтримку нашої країни. Але навіть якщо ці провокації не впливають на політику між урядами, вони абсолютно точно відбиваються на стосунках між людьми і ускладнюють і без того непросте життя українських мігрантів.

ПЛЮС ДЛЯ ЕКОНОМІКИ

Градус у ставленні до біженців з України допомагає знімати економічний чинник, а саме – розуміння того, що українці адаптуються, соціалізуються і намагаються бути корисними для країни, в якій опинились. Адже українські мігранти не тільки поглинають фінансовий ресурс країн ЄС, а й водночас є потужним драйвером їхніх економік.

За даними Нацбанку України, в перший рік міграції українці витратили в ЄС близько 10 мільярдів євро. Створивши додатковий попит на товари та послуги, вони таким чином пожвавили економіку Європи на тлі падіння ринку споживання через енергетичну кризу та зростання цін. Плюс працевлаштовані мігранти почали

сплачувати податки. До того ж, праця мігрантів вдвічі менше коштує, тож їхні роботодавці стають більш конкурентоспроможними через пропозицію дешевшої продукції.

Експерти констатують, що в тих країнах, де уряди максимально спростили підтвердження дипломів українців під

Уряди європейських країн виділили на прихисток українців понад 43 млрд євро.

- ✓ Найбільше коштів на підтримку біженців з України витратив уряд Польщі – понад 12 млрд євро.
- ✓ Витрати Німеччини сягнули майже 11 млрд євро.
- ✓ Значні кошти також виділили Чехія (2,94 млрд євро), Іспанія (2,24 млрд євро), Франція (2,04 млрд євро), Румунія (1,26 млрд євро), Швейцарія (1,16 млрд євро) та Італія (1,15 млрд євро).
- ✓ Крім того, великий внесок у допомогу українцям зробили звичайні громадяни європейських країн.

стандарти ЄС, біженці дуже швидко перестають бути лише «соціальним навантаженням», бо вдало працевлаштовуються за фахом і стають вагомим чинником зростання економіки. Так, організація з економічної співпраці та розвитку (ОЕСР) порахувала, що українські мігранти сприяють щорічному зростанню ВВП для таких країн як Польща, Чехія та Естонія – на 1,2%. В Угорщині, Латвії, Словаччині, Литві та Румунії цей показник становить 0,8%.

А як ні – то соціальне навантаження поглинає можливі плюси для економіки. Приклад – Німеччина, де працевлаштуватися за фахом дуже складно.

Олександр К. – лікар із Маріуполя з досвідом роботи 18 років – працює в Німеччині санітаром, поки вивчає мову та підтверджує свій диплом. Лише через пів року він зможе працювати лікарем, але стартувати доведеться з нижчої кваліфікації, фактично починаючи кар'єру з нуля у 42 роки. Тобто фахова людина вже півтора роки залежить від соціальної допомоги уряду ФРН замість того, щоб заробляти гроші згідно своєї кваліфікації і сплачувати відповідні податки.

Причому здатність уряду продовжувати соціальну підтримку українців під великим сумнівом, адже цього року Ні-

меччина ввійшла у стан технічної рецесії і планує значно скоротити видатки. Звісно, бо ж російсько-українська війна впливає на економіку Німеччини не тільки через біженців, а й через те, що зростання цін на енергоносії змушує власників великих промислових підприємств виводити виробництво в інші країни. Роботи просто стає менше. І це ще більше обмежує можливості працевлаштуватися тим, хто не бажає обтяжувати німецький бюджет. Замкнуте коло...

На відміну від німців, поляки максимально використали ресурс, який принесли із собою українці. Вони просто спростили для них підтвердження кваліфікації. Результат не забарився – як показує дослідження міграційної платформи EWL, за рік у Польщі працевлаштувалися 82% українських біженців.

– Я щаслива. Навіть оплата за неповний робочий день дозволяє мені забезпечити нормальний рівень життя у Польщі і не хвилюватися, що не вистачить грошей на оренду квартири, – розповіла нашій газеті Олена Д., яка змогла знайти роботу за фахом у Гданську.

Олена стоматолог. Спочатку вона працювала касиром у супермаркеті, паралельно вивчала польську. Пів року тому подала в Варшаві заяву на підтвердження свого ме-

дичного диплому, і за місяць на Гданськ прийшло розпорядження видати дозвільні документи. Ще за два місяці Олену взяли на пів ставки в стоматологічну клініку. Якщо вона впорається, їй запропонують повний робочий день.

Принагідно українці стали відкривати у Польщі приватні підприємства. І це не тільки відомий приклад «Нової пошти». За даними Центрального осередку економічної інформації, вже у січні 2023 року у Польщі було зареєстровано 25 109 товариств, де бенефіціарами були або українські фірми, або українські громадяни.

Завдяки такому підходу ВВП Польщі зростатиме, за прогнозами Oxford Economics, на 2,0% до 2030 року, і на 2,9% – до 2050-го. За умови, що українські біженці залишаться в країні.

Єдине, що бентежить у цьому прогнозі, це втрати України від такого розвитку подій. Бо зростання економіки, яке зможуть забезпечити Європі українці, це мінус від економіки самої України. За різними сценаріями, через міграцію значної частини населення наша економіка щомісяця втрачає понад 2 млрд доларів. Щороку втрати можуть становити від 2,7% до 6,9% ВВП. **CN**

Ганна САВЧЕНКО

Фото: Євген СОСНОВСЬКИЙ

Скільки українських біженців перебуває у країнах Європи?

% українських біженців від населення країни	кількість зареєстрованих біженців з України
4.4%	ЧЕХІЯ 473 736
4.1%	ПОЛЬША 1 546 354
3.9%	МОЛДОВА 100 494
3.2%	ЕСТОНІЯ 41 871
2.6%	ЛИТВА 72 480
2.4%	ЛАТВІЯ 44 587
2.2%	БОЛГАРІЯ 148 451
1.9%	СЛОВАЧЧИНА 105 124
1.4%	ІРЛАНДІЯ 69 671
1.2%	НІМЕЧЧИНА 1 021 667
1.0%	АВСТРІЯ 90 994
0.9%	ШВЕЙЦАРІЯ 77 045
0.5%	РУМУНІЯ 102 039
0.5%	НІДЕРЛАНДИ 85 210
0.3%	УГОРЩИНА 33 316
0.3%	ІСПАНІЯ 160 287
0.3%	ІТАЛІЯ 166 467
0.2%	ВЕЛИКА БРИТАНІЯ 152 200
0.2%	ФРАНЦІЯ 118 994

За даними ООН

ОСОБИСТЕ

Женя пробує у російсько-му полоні сім місяців. Між побоями і катуваннями він найбільше боявся втратити себе, колишнього. Того веселого і злого хлопця з Донеччини, який залишив журналістику з найпрестижнішою відзнакою «Честь професії», був депортований з так званої днр за волонтерську діяльність, роками потім намагався повернути окуповані території України всіма доступними йому мирними шляхами, а коли росіяни спалили останні мости – взяв до рук зброю.

Його обміняли на Новий рік. Після полону він залишився собою. Зараз такий само веселий і злий, люблячий со-рокаоднорічний батько двоє діток. Тільки з гранатометом.

– Твій рідний Покровськ не перебував в окупації, а от у Донецьку ти не був з часів твоєї депортації за волонтерство. Скучив?

– Я досі час від часу буваю у Донецьку... уві сні. Іноді це жахіття. Після обміну мене часто вночі переслідували спогади, і у своїх кошмарних сновидіннях я чомусь був у полоні саме в Донецьку, хоча насправді я сидів у в'язниці в Луганську.

А іноді це дуже радісні сни. Мені сниться, що я знову в місті, і воно таке, яким я його запам'ятав – красиве, доглянуте, сучасне. На вулиці люди, всі мені усміхаються, у всіх чомусь прекрасний настрій, і у мене теж...

Я насправді любив і люблю Донецьк. Я дуже хотів би туди повернутися. Не впевнений, що після звільнення я знову там житиму. Просто хотів би пройтися своїми улюбленими місцями, і ніби як безмовно засвідчити, що багаторічні страждання донеччан закінчені, і що я, як міг, цьому посприяв. Тоді з моєї душі впав би важкий тягар.

– Зараз дівчата і хлопці, які приїжджають з фронту, рефлексують з того, що їхнє цивільне життя стало для них далеким цінністю. Ти згоден, що досвід перебування на війні підважує фундамент життя і повертатися важко?

– Я став дуже легковажним до усього, від чого не залежать питання життя чи смерті. Ніщше казав: «Все, що нас не вбиває, робить нас сильнішими». В моєму ж випадку все, що мене не вбиває, мені якось байдуже.

Для мене остаточно втратили будь-яке значення матеріальні атрибути всього, що вважається ознаками успіху в житті. Гроші, модні лахи, тачки, звання, посади, всі ці понти. Для мене це тепер взагалі не є чимось таким, що вартує зусиль чи емоцій.

Проте зовсім іншого значення набули стосунки з людьми. На межі життя та смерті не має значення, що у тебе в кишнях чи на банківській картці. Але критично важливим стає, скільки людей готові прийти тобі на допомогу, хай навіть із ризиком для себе.

Іще став помічати за собою, що став доволі прямолінійним. Місцями це виглядає як грубість, напевно. Але я більше не приховую свого ставлення до людей, хоч би ким вони були. Зараз мені легше казати людям правду в очі, а раніше я був більш делікатним.

– Багато військових уникають психіатричної і психоте-

СТРАШНІ ТА ПРЕКРАСНІ СНИ СОЛДАТА-ДОНЕЧЧАНІНА

Євген Шибалов – гранатометник однієї з київських бригад ТРО. З початку повномасштабного вторгнення він встиг повоювати у боях за Київ, а згодом у складі зведеної роти відчайдушів поїхав на Схід на підсилення 72-ї бригади. І хоча зрештою кілька його побратимів загинули, а він з друзями потрапив у полон, хлопці змогли на тиждень втримати коридор, по якому евакуювались місцеві і організовано відходили нацгвардійці. Це були останні дні травня 2022 року. Росіяни активно окупували Луганщину...

рапевтичної реабілітації. Тобі це допомогло? І чи ти вважаєш, що людина самотужки може впоратися з такими важкими досвідами, як війна і полон?

– Не може. З війни і, тим більше, з полону людина повертається у такому стані, що однозначно потребує допомоги. Ми повертаємося такими, що становимо загрозу і для себе, і для оточуючих. Причому, що найсумніше, для найближчих людей – родини, друзів. Нам потрібна підтримка, аби знову стати тими, ким ми були.

Мені допомогли, і я дуже вдячний всім, хто опікувався моєю реабілітацією. Це було непросто і зайняло кілька місяців. Сам собі я би точно не зміг організувати таке. Без сторонньої допомоги колишні військові до нормального життя не повернуться, я до цієї думки дійшов на власному досвіді.

– Зараз багато говорять про ПТСР, але є також поняття посттравматичного зростання.

У чому ти став сильнішим після пережитого?

– Ну, не знаю... В мене є кілька нових шрамів, а це, кажуть, прикрашає чоловіків (усміхається). А якщо серйозно, то після всього пережитого і побаченого мене тепер однозначно важче налякати чи навіть здивувати.

– Коли чуєш гасло «Віriamo в ЗСУ», чи усвідомлюєш, що йдеться про тебе? Чи трансформувалося якось це усвідомлення від початку повномасштабного вторгнення?

– Чесно? До вторгнення росії я ніколи не служив, і щиро вважаю, що армія – то просто велике збіговисько довбограїв. А якщо зовсім відверто, після півтора року служби я досі так думаю, просто тепер маю більше аргументів, щоби це обґрунтувати. Іноді, буває, дивишся на своїх побратимів і думаєш: Господи, цим людям ще й зброю дали... Відна наша країна, якщо це – її остання надія (сміється).

Насправді ясно, що моє ставлення до армії, до військового обов'язку змінилося докорінно. Я щиро пишаюся бути серед тих, хто, як я, прибіг до військкоматів 24 лютого і добровільно став на захист України. В моєму розумінні це найкращі люди країни. І дійсно, між нами є якась єдність, ми не дарма називаємо одне одного «побратимами» та «посестрами». Я думаю, нас об'єднає, насамперед, спільна відповідальність.

На початку, коли я служив, але в боях участі ще не брав, мене трошки мучив синдром самозванця. Люди тобі дякують, кавою пригощають безоплатно у кав'ярнях, а ти такий думаєш: та за що, я ще ж нічого такого не зробив... Тепер такого немає. І синдром мене не мучить, та й безоплатною кавою, чим далі від фронту, тим рідше пригощають (усміхається).

– Як діти сприймають тата-військового?

– Ми віддаляємося одне від одного, це відчутно, і це мене гнітить.

По-перше, майже не бачимося. За ці півтора роки я зміг провідати їх один-єдиний раз, коли приїхав на кілька днів.

По-друге, я не хочу говорити з ними про війну... а більше мені нема про що говорити. Тому ми багато мовчимо, хоча насправді хотілося би сказати їм дуже багато.

Сподіваюся, ще прийде час. Після Перемоги.

– Багато цивільних відчувають провинув, якщо радіють чи розважаються, поки на фронті гинуть люди. Як ти реагуєш на мирне життя у тилкових містах? І як розважаються військові?

– Бліп, військові – теж люди! Вони так само, як і всі, сплять, їдять, чистять зуби (не завжди). І розважаються!

А от безтурботне життя у тилкових містах багатьох солдатів щиро дратує. Бо видається несправедливим, що люди проводять свій час в розвагах, а ми – в окопах. Я ставлюся до цього позитивніше. Врешті, ми ж за це і воюємо, щоби люди могли жити спокійно, наскільки це зараз можливо. Я би не хотів повертатися у похмурі міста, які живуть тільки війною.

Хоча подекуди піддратовують цивільні молоді чоловіки. Особливо ті, хто навчився дивися повз тебе або крізь тебе, ніби не помічаючи.

– Поки військові виборюють Перемогу, в тилу можна часто почути фразу «От повернуться хлопці з фронту – підставте необхідне» (припинять незаконну забудову, звільнять корупціонерів, покарають олігархів, реформуватимуть суди тощо)». Словом, вирішать всі проблеми, які накопичилися всередині країни. Як ти ставишся до такої перспективи? Готовий після демобілізації і надалі боротися на всіх фронтах?

– Давайте спочатку поставимо питання прямо і жорстко: а скільки нас повернеться? Явно ж не всі, хто пішов воювати 24 лютого і пізніше, правда?

До того ж, в якому стані ми повернемося? Я чесно кажу: ми повернемося з мрією нарешті відпочити і відійти від усього, що довелося пережити. Нам буде хотітися тільки спокою. А потім на нас насунуться побутові проблеми, ті самі, що й в усіх.

Нам треба буде шукати нову роботу і, скоріше за все, опанувати нові професії. Не думаю, що служба зайнятості запропонує багато вакансій для гранатометника типу мене. Треба буде відновлювати здоров'я, поновлювати понівечену психіку.

Чесно, не треба на нас дуже розраховувати.

Мені загалом такі очікування видаються дещо інфантильними. Так, ніби люди з такими настроями власну відповідальність перекладають на нас. Що заважає просто зараз, поки одні воюють, іншим боротися з корупцією, беззаконням, несправедливістю? Давайте, може, просто кожен зробить якусь свою частку роботи, а не валитиме все на одних і тих самих гіперактивних придурків? Вибачте, але нас все менше, і ми надто втомлені. **СН**

Василина ДУМАН

АКТУАЛЬНЕ

Щодня до волонтерського центру у львівській бібліотеці на площі Ринок, 9 приходять люди. Хтось забігає вряди-годи, хтось – на двійко годин, а хтось ходить як на роботу. До плетіння маскувальних сіток долучаються і львів'яни, але здебільшого тут все ж таки переселенці. Спочатку більше було київських і харківських, потім з'явилися люди з Донецчини, Херсонщини, Миколаївщини, Чернігівщини. Їх об'єднує спільна мета – підтримувати армію та один одного.

СВІДКИ СІТКИ

Переселенці у Львові гуртуються, дружать та допомагають ЗСУ

За понад рік роботи волонтерів в обласній бібліотеці для юнацтва імені Іваничука сплетено вже 500 квадратних кілометрів сіток. Маскування сіткари роблять за особливою технологією з багатьма вузликами. Кажуть, сітки від цього стають більш практичними і зносостійкими.

– Плетемо тільки під замовлення. На малу техніку, на бліндажі – це сітка два на п'ять метрів, черга на неї 7-10 днів. Велику сітку на бронетехніку плести десь два тижні. А на авіаційне і танкове замовлення ми витратили по місяцю, – розповіла директорка бібліотеки Тетяна Пилипець.

Гуртом волонтери-переселенці не тільки сітки плетуть, а й ходять на вистави, відвідують екскурсії, збирають за містом гриби. А ще організують благодійні ярмарки, виставки та майстер-класи – виявляється, серед них чимало талановитих людей із цікавими захопленнями.

– Ми не те щоб спеціально шукаємо собі митців у волонтери, – сміється директорка бібліотеки. – Просто раптом з'являються дуже цікаві люди. Наприклад, роботу з плетіння сіток координує один із видатних нумізматів України Віталій Колбунов – його колекція монет часів Незалежності найбільша на Донецчині. Або художник Андрій Набока – під час роботи над сітками він винайшов технологію створення картин методом плетіння. Зараз він виставляється за кордоном, гроші з продажу картин спрямовує на ЗСУ.

НУМІЗМАТ-КООРДИНАТОР

Йдемо знайомитися з паном Віталієм. Сам він з Дружківки, до великої війни організував велозмагання, туристичні подорожі, займався фотографією і – так, колекціонував українські монети. Вивести колекцію з Донецчини спочатку не вдалося, вже потім евакуювати її допомогли волонтери. Тож хоча спеціально Віталій монети не зважував, знає тепер приблизну вагу колекції – понад 20 кілограмів. А рахунок монетам він принципово не веде – погана, каже, прикмета.

Свої перші монети нумізмат придбав 2006 року і більше зупинитися не зміг. Найдорожче придбання для колекції обійшлося в понад 2 тисячі гривень, а ціна найдешевшої була всього 18 гривень. Віталій досі шкодує, що вчасно не купив срібну монету «Чумацький шлях». Він мав можливість її придбати, але думав

зробити це пізніше. Але потім вона стала монетою року і коштувала вже задорого.

Виставка колекції Віталія Колбунова, яку йому запропонували зробити у бібліотеці, мала між іншим привернути

Оксана (у центрі) та її майстрині

увагу потенційних сіткарів – втім, як і решта заходів волонтерського центру. Адже рук катастрофічно бракує, від додаткової допомоги волонтери б не відмовилися.

– У нас тут чудовий колектив, – запрошує Віталій і львів'ян і переселенців. – У кожного своя непроста історія, але ми гуртуємося і це допомагає триматися й, зрештою, наближати Перемогу.

ЯНГОЛИ ДЛЯ ЗСУ

– На нашому волонтерському ярмарку можна щодня придбати хенд-мейд вироби – прикраси, картини, сувеніри. Гроші з продажів йдуть на ЗСУ, – розповідає Оксана Купріс.

Сама Оксана вже багато років виготовляє у вільний час іграшки з пап'є-маше, прикрашає їх власноруч створеними декоративними елементами. У Львові змайструвала їх вже

стільки, що вистачило на персональну виставку. Кропітка робота допомагає відволіктися від тривог переселенського життя, та й гроші не завадять – на виручку від продажу Оксана закуповує тканину для сіток.

– Зробила першого янгола, і він продався, потім взялася за козаків. На виставці продалося майже сорок ляльок. Мене тішить, що крім плетіння сіток можу допомагати ще чимось.

Ряди волонтерів на заході країни родина Оксани поповнила одразу як евакуювалися з Херсону. Виїхали 24 лютого, за пів години до того, як у місто зайшли російські танки. Вдома залишився родинний бізнес із вирощування овочів. У Львові спочатку закуповували з чоловіком ліки та продукти для гуманітарних хабів, плели сітки у паркінгу будин-

ва, що змогла зробити їх трішки щасливішими у цей важкий для всіх нас час. Ляльки вийшли унікальними й чимось схожими на своїх творців. Колекцію з волонтерських янголів ми також виставили на ярмарку – ще й так збираємо гроші на армію.

ДЕВ'ЯТЬ РОКІВ ЧЕКАЛА НА ЗСУ В ДОНЕЦЬКУ

Без вихідних плете сітки і пані Людмила з Донецька. Вона приїхала до Львова минулого року й одразу почала шукати, чим може бути корисною у свої 72 роки. У бібліотеці, каже, почувается серед «своїх».

– Тут я ожила, відчуваю себе вільною та корисною. Але «синдрому провини» ще не позбулася. Мені соромно за тих переселенців, які полюють на гуманітарку та ігнорують можливість підтримувати українське військо.

Пані Людмила переїхала до Донецька 1980-року з росії. В Україні пройшли найкращі роки, тож саме її жінка називає Батьківщиною.

– Я відчуваю себе україркою, бо моя мама з Луганська, її родину минулої війни ева-

– Там своя домівка, знайомі... Ми сиділи і сподівалися, що все зрештою закінчиться й Україна переможе. Я уявляла, як квітами зустрічати українські танки на нашому Київському проспекті. Тепер, звісно, цього не буде, але тут я маю змогу наближати цей день Перемоги для Донецька.

СІТКАМ ТРЕБА РУКИ!

Чому Віталій, Людмила, її нова подруга Оксана та решта сіткарів називають себе «Свідками сітки», розповіла Тетяна Пилипець:

– Один з учасників нашого форуму військових письменників дивився вклучення, як поміж сітками відбуваються поетичні читання, як люди віддано плетуть та слухають вірші. Та й видав про «свідки сітки». Відтоді ми з його дозволу закріпили цю назву за собою.

Директорка бібліотеки каже, що тоді сітки плели в усіх залах. У «найгарячіші» дні поверх, де розташований волонтерський центр, був повний народу – щонайменш 300 людей, зазвичай більше. Наразі залишилися найвідданіші волонтери, які є учас-

Майстерка з виготовлення ляльок

Пані Людмила з волонтерськими виробами

ку, де орендували квартиру. А згодом Оксана дізналася про волонтерський центр у бібліотеці і відтоді ходить сюди щодня, практично без вихідних.

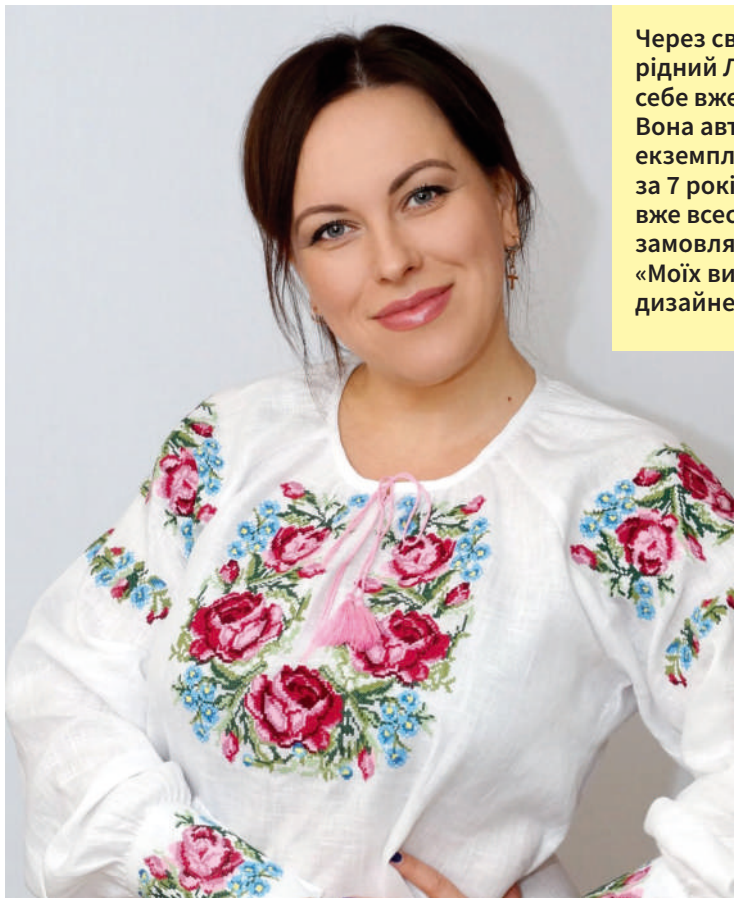
– Запропонувала тут майстер-клас для охочих – робити янголів. Прийшло більше людей, ніж я очікувала. Атмосферу не передати словами, це треба було відчути! Дорослі люди раділи, як малі діти. А я була щасли-

кували до Сибіру. Та й взагалі я вже не маю до росіян нічого, окрім ненависті. Через них наш колись розвинений Донецьк спорожнів та здичавів. Жити там стало несила.

З 2014-го жінка чекала вдома на визволення, але через дев'ять років терпець урвався. Навіть три доби і три кордони на шляху до Львова не стали перешкодою.

никами всіх бібліотечних заходів, самі їх ініціюють і навіть виступають спікерами на виїзді, як-от було на недавній книжковій толоці у Червонограді.

– Нашим сіткам дуже потрібні руки, навіть якщо вони не дуже вправні. Щодня у центрі є консультант, який покаже технологію новачкам. Усіх охочих зустрінемо і навчимо! **CN**

Через свої погляди та громадянську позицію вона покинула рідний Луганськ і 2014 року приїхала до Черкас. Переселенкою себе вже не вважає, бо повністю прижилася у місті над Дніпром. Вона авторка ексклюзивних вишиванок, які зроблені в одному екземплярі і ніколи не будуть повторені. У її авторській колекції за 7 років роботи накопичилося понад 300 візерунків (серед яких вже всесвітньо відома «Приазовська Петриківка»), а її вироби замовляють шанувальники українського мистецтва з різних країн. «Моїх вишиванок хіба що в Антарктиді нема», – жартує майстриня, дизайнерка та волонтерка Тетяна Нафтель.

СРІБНИЙ ПТАХ ТЕТЯНИ НАФТЕЛЬ

Ще в дитинстві Тетяна мріяла бути художником-модельєром, і вже з першого класу постійно щось малювала. У дорослому житті вона працювала дизайнеркою у рекламній агенції Луганська. Коли переїхала до Черкас, захотіла розпочати власну справу – таку, щоб була красивою та жіночною. Довго думала, каже. Рішення прийшло у черкаському магазині «Українська вишивка», куди Тетяна заходила надихатися красою та спілкуватися з власником. Роздивляючись вишиванки, вона раптом усвідомила, що комп'ютерна вишивка починається з малюнку, а малювати ж вона вміє досконало.

– І тут у мене всі пазли склалися. Зрозуміла, що все вийде. Я загулила курси комп'ютерної вишивки, тицьнула перші, що випали на екрані, поїхала навчатися і купила вишивальну машину. Потім отримала грант від MOM та придбала на ці гроші необхідну техніку. Мама у мене добре шие, а я вишиваю. Тільки я ніколи себе не позиціоную, як майстриню, яка робить традиційні вишиванки, бо вишиваю лише те, що сама нафантазувала. Це, мабуть, спосіб себе реалізувати як художника, яким я не стала.

Свою студію вишивки Тетяна назвала «Срібний птах». За її словами, хотілося чогось із крилами, щоб відображало натхнення, політ фантазії та успіх. А чому «срібний» – то, може, тому, що серед усіх прикрас вона віддає перевагу сріблу. Студія з'явилася 2016 року і перші замовлення були від друзів. Потім через «сарафанне радіо» приходили подруги подруг, свою роль зіграв і фейсбук.

– Скільки часу займає створення одного візерунку і чи важко «навчити» машину робити те, що ви вигадали?

– Спочатку я малюю на папері, потім перенесу в комп'ютер і вдосконалюю вже в процесі. Чи легко це? Ні, це кропітка робота. От мариупольську вишивку я народжувала дуже довго, поки не прийшла ідея про птаха

з деревом життя всередині. Коли цей образ склався, далі пішло швидше. Існує думка, що комп'ютерна вишивка – річ проста. Мовляв, картинку загрузив, кнопку натиснув – і машина все сама робить. Це зовсім не так, це робота, що займає певний час та вима-

Тетяна з батьками

гає навичок. А ще треба мати натхнення, від якого завжди залежиш. Вважаю, що люди недооцінюють цей вид мистецтва.

– Як ви захищаєте авторські права на візерунки?

– Якщо чесно, я над цим не думала. Звісно, візерунки можна патентувати, бо ніхто не захищений від копіювання робіт. Бачу, що відомих майстринь підробляють, завжди і всюди. Я цього не роблю, але свої роботи не патентую. Якщо побачу, що хтось повторив мій малюнок, точно не

буду ходити по судах, витратити час та енергію на те, щоб когось засудити. Може, колись, коли ми розширимося, це питання і стане.

– Тобто ви вже замислюєтесь над розширенням бізнесу, найманням працівників, із подальшими виставками та показами колекцій за кордоном?

– Ні, поки що працюємо з мамою над приватними замовленнями. Буде Перемога, будемо і розширюватися. По-перше, для розвитку треба купувати техніку, вона дуже вартісна, нема поки сенсу ризикувати, бо не знаємо, що буде завтра. У нашому місті все поки спокійно, але це таке... Щодо просування бізнесу за кордон, то у мене був досвід – ще до пандемії я робила покази для української спільноти у Відні, людям подобалося, вони щось купували. Були наміри робити покази і в інших країнах, але почалась пандемія, потім війна, вже було трохи не до того. Звісно, хочеться повезти, показати, бо бачу, що людям подобається те, що я роблю. Але я часу навіть не маю, щоб нашити колекцію для показу – дві сукні не повезеш, треба мінімум десять.

– Як відбувається ціноутворення? Чи може пересічна людина замовити собі дизайнерську вишиванку від Тетяни Нафтель?

– Завжди орієнтуюсь на вартість тканини та складність роботи. Мої роботи орієнтовані на середній клас. Авжеж, є майстрині, які одягають зірок

і в яких вироби коштують 30-40 тисяч гривень, мені інколи присилають фото суконь від Юлії Магди або «Полуниця» і питають, за скільки я можу таке зробити і. Я завжди відмовляю, бо не копіюю роботу інших дизайнерів, це моя принципова позиція. Даю посилання на свою сторінку – якщо щось подобається з моїх робіт, замовляйте, якщо ні, то вибачайте. Все індивідуально.

– Майже у всіх зараз є бодай одна вишиванка. А є серед ваших клієнтів такі, що бажають мати багато і різних?

– Люди різні, у когось одна-єдина, улюблена, а у когось і

25. У нас є одна клієнтка, яка давно живе у Сполучених Штатах, так от вона ходить лише у вишиванках. Вона у мене замовила декілька робіт, ще декілька робіт – у моєї подруги Марії Шеметько, яка для Залужного відому вишиванку зробила, та й у інших

майстринь замовляє. Полубляє людина змінювати образи і може собі дозволити стільки речей мати.

– А є роботи, які існують в одному екземплярі і які ви ніколи не будете повторювати? Що з цього найулюбленіше?

– У мене є монохромні роботи, які мені дуже подобаються – білим по білому та чорним по чорному. Є одна вишиванка з вовком, яку я зробила для відомого письменника Патріка Адамса – от вона без повторень, я навіть її на свою сторінку не виставляла. Ще робила вишиванки з особливим малюнком для 503-го батальйону морської піхоти, вони є тільки у хлопців та людей, дотичних до цієї спільноти. І є мариупольська вишиванка «Приазовська», її не виробляє більше ніхто. Оскільки вона користується особливим попитом, її я повторюю. До речі, половину коштів від продажу вишиванок саме з приазовським візерунком я віддаю у фонд мариупольця Кирила Долімбаєва. Це мій волонтерський внесок до справи, що зараз робить Кирило у Дніпрі, допомагаючи людям із Маріуполя, військовим та всім, хто постраждав від війни. **СН**

Олена СВІТЛА

Приазовська
Петриківка

ЦІКАВЕ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕ ДОЗВОЛЯЄ ВІДВОЛІКАТИСЯ

Дмитро зізнається, що без творчості йому зараз важко – останні художні світлини він зробив у середині лютого 2022 року у гіпсових штольнях біля Соледара. Його улюблений фотоапарат залишився у Краматорську – коли Дмитро буває вдома, дозволяє собі просто потримати його у руках, а тоді знов повертає на полицю. Нехай, каже, чекає свого часу, бо ж наразі у руках не тільки зброя, а й відповідальність за підлеглих.

– Поєднувати це з чимось стороннім – недоречно, недоцільно і, власне, злочинно. Але якщо у мене вільна хвилина, і це не відволікає від захисту Батьківщини, я можу скористуватися камерою телефону. Можливо, колись світлини з військового побуту, зроблені з позиції чи десь поблизу, будуть десь виставлені. Хотілося б показати, як це було, як люди жили, в яких умовах. Можливо, по світлинах можна буде побачити, і що вони відчували.

Дмитро дійсно має неабиякий талант передавати емоції через фото, тож не дивно, що у різні роки його світлини ставали призерами престижних конкурсів та виставок. Зокрема, він неодноразово перемагав у міжнародних фотоконкурсах «Вікі любить Землю» і «Вікі любить пам'ятки. Україна», які проводить Вікіпедія. А Укрпошта попросила майстра надати пейзажі Донеччини для створення серії марок «Краса і велич України». Вийшла й окрема поштова марка з зображенням териконів, які Дмитро знімав ще до початку агресії росії, коли жив у Макіївці.

БУТИ СОНЯШНИКОМ В ПОЛЯХ ДОНБАСУ

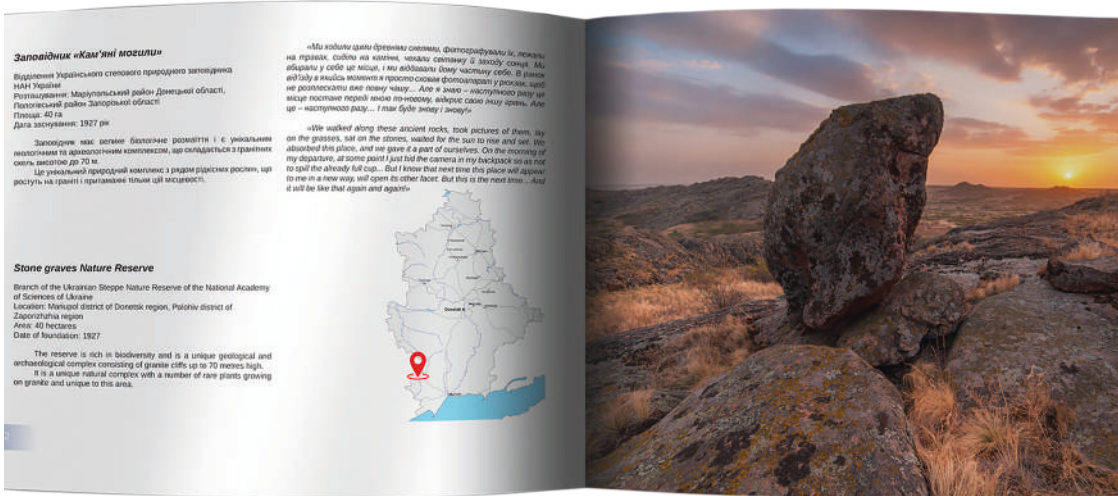
– Це я, – каже Дмитро, коментуючи світлину з соняшником, яка стала «Фото місяця» на конкурсі провідних виробників фототехніки. – Раптово побачив на межі з пшеничним полем цього одинака: чи то втікача, чи то дослідника. Оразу відчув, що вийде цікавий кадр, адже той соняшник надав сюжету багато смислів.

НАВКОЛО КРАСИ

← Закінчення. Початок на стор. 1

Ідея створити книгу з власними фото з'явилася у Дмитра ще восени минулого року. Але він вагався, чи доречно вона у ці часи. Натомість багато людей казали, що хочуть мати не тільки спогади, а й світлини улюблених місць Донеччини, які окупанти зруйнували та перетворили на зграища.

– Для більшості українців Донеччина – це земля заводів, шахт та полів: щось брудне та малоцікаве, щось, що не гідне уваги. А я більшу частину свого фотографічного життя присвятив тому, щоб знайти та показати світові всю красу та унікальність цього

СМАЧНЕ

ПАШТИЦАДА

Хорватія – настільки маленька країна, що на мапі світу ледь помітна. Але для багатьох біженців з України вона стала другим домом. Українці можуть в'їхати за внутрішнім паспортом, без копійки грошей, та гарантовано отримують тут статус тимчасового захисту, безоплатне житло, медичну допомогу, одяг та їжу.

Їжа у Хорватії на будь-який смак. Візьмемо високу планку й спробуємо приготувати перлину хорватських ресторанів – далматську паштицаду. Традиційне приготування цієї страви триває до двох днів, але ми обіцяємо впоратися швидше.

ЩО ПОТРІБНО:

- ♦ яловичина – цільний шматок вагою 2 кг
- ♦ бекон – 20 г
- ♦ цибуля ріпчаста – 200 г
- ♦ корінь петрушки – 150 г
- ♦ морква – 150 г

- ♦ корінь селери – 50 г
- ♦ часник – 2 зубки
- ♦ паста томатна – 20 г
- ♦ рослинна олія – 200 г
- ♦ оцет яблучний – за смаком
- ♦ інжир сушений – 6 шт.
- ♦ чорнослив – 10 шт.
- ♦ яблука – 2 шт.
- ♦ гвоздика – 10 г
- ♦ вино червоне сухе – 100 мл
- ♦ гірчиця – 2 ст.л.
- ♦ лаврове листя – 3 шт.
- ♦ чорний шоколад 70-75%
- ♦ розмарин – гілочка
- ♦ чебрець – гілочка
- ♦ сіль та чорний перець

ЯК ГОТУВАТИ:

1. М'ясо за допомогою ножа шпигуємо шматочками бекону. Солимо, мастимо гірчицею та викладаємо у емність із сумішшю оцту та олії, щоб рідина його покрила. Залишимо мариноватися годин на 5, а краще – на ніч.
2. Обсмажуємо м'ясо на розігрітій олії з усіх боків. Забираємо його з пательні та доводимо на ній до м'якості подрібнену цибулю, часник та інші овочі (приблизно 10 хвилин).
3. Повертаємо м'ясо до пательні та тушкуємо разом із овочами 2 години. Можна додати червоного вина, змішаного з водою, та трохи цукру.
4. Коли м'ясо стане м'яким, додаємо томатну пасту, порізані кубиками чорнослив та інжир разом із шматочками яблук і тушкуємо все ще 10-15 хвилин.
5. Наприкінці додаємо лавровий лист, розмарин, чебрець та подрібнену гвоздику, перчимо та солимо за смаком, за бажанням додаємо трохи шоколаду.
6. Виймаємо м'ясо, ріжемо скибочками та викладаємо на тарілку. Тушковані овочі перетворюємо на пюре в будь-який зручний спосіб та поливаємо ним скибочки м'яса.
7. Подаємо із галушками та скибочкою лимона.

ЯКЩО БОГ ІСНУЄ, ВІН НОСИТЬ ФОРМУ ЗСУ

ІVAN UA383052990000026005015017860
ЄДРПОУ 39696398
Отримувач: Міжнародний благодійний фонд «Повернись живим»
Призначення платежу: Благодійна пожертва військовим